

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK LEGUTÓBBI DÖNTÉSEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKE. A KÍNZÁS ÉS EMBERTELEN, MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD VAGY BÜNTETÉS TILALMA

Koky és mások Szlovákia elleni ügye¹

Az ügy körülményei. 2002. február 28-án a szlovákiai Gánovce-Filice faluban egy nem roma származású pincérnő megtagadta egy roma származású személy kiszolgáltatását a helyi bárban. Egy szóváltást követően a pincérnő leöntötte a vendéget, aki válaszul arcul ütötte őt. Még aznap este egy legalább 12 személyből álló, maszkos banda jelent meg a falu romák lakta részén, baseballütőkkel és vasrudakkal felszerelve. Rasszista megjegyzéseket kiáltozva berontottak a 10 kérelmező otthonába, ahol néhány sértettet fizikailag is bántalmaztak, máshol csak törtek-zúztak. Amikor később a pincérnő hazaért a munkából, egy ismeretlen személy kővel törte be a ház, valamint az udvaron parkoló autó ablakát.

A rendőrség fél órával az incidens után a romatelepre vonult helyszínelni, néhány nappal később pedig garázdaság miatt indítottak eljárást. A nyomozás során többször is meghallgatták a kérelmezőket, és ennek eredményeként rasszista motivációjú bűncselekmények megalapozott gyanúja miatt is eljárás indult. A nyomozást azonban április végén felfüggesztették, arra hivatkozva, hogy az elkövetők kiléte nem állapítható meg. Bár az egyik kérelmező fellebbezésére az eljárást újra megnyitották, az eredmény néhány hónapon belül ismét a nyomozás felfüggesztése lett.

A kérelmezők az alkotmánybírósághoz fordultak annak megállapítása érdekében, hogy sérült a hatékony jogorvoslathoz való joguk, a testület azonban a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségek kimerítésének elmulasztása miatt a kérelmet elutasította.

A kérelmezők a Bíróságtól a 3., valamint a 14. cikk által biztosított jogaik megsértésének megállapítását kérték. Véleményük szerint ugyanis a romák szisztematikus hátrányos megkülönböztetés áldozatai Szlovákiában, ahol a rasszista indíttatású bűncselekmények kivizsgálásánál rendszeresek a hatósági mulasztások – ez pedig összességében kimeríti a kínt, valamint a megalázó bánásmód fogalmát.

*A döntés.*² A Bíróság a 3. cikkel kapcsolatosan kialakított joggyakorlatának általános elveit összefoglalva kitért arra, hogy a cikk által garantált jogok érvényesülése érdekében az államnak kötelessége biztosítani, hogy a területén senkit ne vessenek alá kínt, megalázó vagy embertelen bánásmódnak, illetve amennyiben ez mégis megtörténik, köteles az elkövetőket felelősségre vonni. Az erre irányuló nyomozás csak akkor nevezhető hatékonynak, ha elviekben alkalmas az ügy körülményeinek és az elkövetők személyének felderítésére.

A Bíróság először azt vizsgálta, hogy a támadás a 3. cikk hatálya alá tartozik-e, és elsősorban annak kontextusára hívta fel a figyelmet. Az indoklás kiemelte, hogy az incidens éjszaka történt, a település romák lakta részén, ahol egy felfegyverzett, maszkos csoport rontott be a sértettek házába, illetve magánéletébe. Nem csak anyagi kár keletkezett, hanem személyi sérülés is történt, mindezekhez pedig rasszista, fenyegető hangnem társult. A Bíróság így – a kontextusra hivatkozva – megállapította, hogy az incidens a 3. cikk hatókörébe esik.

Annak vizsgálatakor, hogy a nyomozás megfelelt-e a 3. cikk által megkövetelt szigorú feltételeknek – azaz: a hatóságok mindent megtettek-e, ami ésszerűen elvárható tőlük a bűncselekmény felderítésének érdekében – a következőket emelte ki: a nyomozást kétszer is felfüggesztették, mindeközben pedig bizonyítékok tűntek el a rendőrségről; bár kikérték a pincérnő és közeli családtagjai mobiltelefon-használatára vonatkozó adatokat, semmi nem utal arra, hogy ezeket az adatokat valóban megkapták.

A Bíróság továbbá hivatkozott a szlovákiai romák különösen érzékeny helyzetére is, amit saját esetjogával támasztott alá.

Mindezek figyelembevételével a Bíróság úgy találta, hogy a nyomozóhatóságok nem tettek meg mindent, ami tőlük ésszerűen elvárható a bűncselekmény felderítése érdekében, különös tekintettel arra, hogy a rasszista felhangú bűncselekmények erélyes fellépést kívánnak.

A Bíróság kimondta, hogy Szlovákia nem tett eleget a 3. cikkben vállalt kötelezettségeinek, azonban nem vizsgálta a 14. cikk megsértésének megállapítására irányuló kérelmet.

Bieber Ivóna

AZ EGYEZMÉNY 6. CIKKE.
TISZTESSÉGES TÁRGYALÁSHOZ
VALÓ JOG

*D.D. Litvánia elleni ügye*³

Az ügy körülményei. A kérelmező paranoid skizofréniával diagnosztizált személy, aki a tanulási nehézségekkel küzdő személyek számára fenntartott Kédainiai Szociális Intézetben él. A kérelmező cselekvőképtelen; gondnokául a kaunasi bíróság édesapját jelölte ki, annak ellenére, hogy kettejük viszonya nem volt mentes a komoly feszültségektől.

2004 júniusában a kérelmezőt akarata ellenére – édesapja kérésére – kezelés céljából a városi kórház pszichiátriai részlegébe szállították. Egy hónappal később a kórházból a már említett pszichiátriai intézetbe szállították tartós kezelés céljából, miután a fenntartó városi tanács döntött a kérelmező befogadásáról, egy szociális munkás pedig szakvéleményében a kérelmezőt önálló életvitelre képtelennek ítélte. A kérelmező édesapjának indítványára az intézet korlátozta a kérelmező látogathatóságát, kikötvé, hogy a korábbi kezelőorvosa és gondnoka, D.G. nem látogathatja őt.

2006 nyarán a kérelmező rövid ideig ismét édesapjával élt, közös otthonukból azonban megszökött. Miután a rendőrség három hónap múlva megtalálta, visszaszállították a Kédainiai pszichiátriai intézetbe, ahol jelenleg is él.

Az ügy végül 2005-ben került bíróság elé, amikor is kérelmezte új gondnok kijelölését. Többek között arra hivatkozott, hogy az eredeti gondnokság alá helyezési eljárásban őt nem hallgatták meg. A bíróságon a kérelmező előadta, hogy jogszerűtlenül korlátozzák személyi szabadságában és akarata ellenére tartják fogva a pszichiátriai intézetben. A meghallgatás jegyzőkönyve szerint a tárgyalás elején D.G., a kérelmező korábbi gondnoka, kérte az elhangzottak hanganyagon történő rögzítését, de a kérelmet a bíró elutasította. A bíróság a kérelmező jogi segítség iránti kérését is elutasította arra hivatkozva, hogy gondnoka már rendelkezik jogi képvisellel és új ügyvéd csak hozzájárulásával nevezhető ki. A tárgyalás folyamán a bíró szünetet rendelt el, és irodájában személyesen beszélt a kérelmezővel. Bár az ott elhangzottak tartalma vitatott, annyi bizonyos, hogy a szünet után a kérelmező visszavonta indítványát.

A kérelmező a Bírósághoz fordult, és kérte az Egyezmény 5. és 6. cikkében foglalt jogai megsértésének megállapítását.

*A döntés.*⁴ A Bíróság a tisztességes eljáráshoz való jogot elmebeteg elzárása esetén mindig a *lex*

*specialis*nak számító 5. cikk (3) bekezdés e) pontja fényében vizsgálja. Ennek megfelelően érvelését azzal kezdte, hogy bár sokszor elkerülhetetlen egy személy gondnokság alá helyezése, ez nem jelenti automatikusan azt, hogy az érintett képtelen az adott szituációról véleményt alkotni. Indoklásában rámutatott, hogy ilyenkor kulcsfontosságú a gondnokolt személyes meghallgatása.

A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy nem lehetett tisztességes az a bírósági eljárás, ahol elvárták a kérelmezőtől, hogy az ellenérdekelte fél jogi képviselőjére bízsa saját jogi képviseletét is. Szintén kiemelte, hogy a városi bíróság megtagadta D.G. hangfelvétel készítésére irányuló kérelmét, valamint azt, hogy a bíró magához rendelte a tárgyalás szünetében a kérelmezőt, aki ezután már nem kérte új gondnok kijelölését.

A Bíróság ennek megfelelően kimondta, hogy Litvánia megsértette a kérelmező tisztességes eljáráshoz való jogát.

Az 5. cikk (1) bekezdésében garantált személyi szabadsághoz való jog megsértését azonban nem állapította meg a Bíróság. Bár elismerte, hogy a pszichiátriai intézet teljes kontrollt gyakorol a kérelmező felett, és a kérelmezőt a kezdetektől fogva akarata ellenére tartották ott, ezt a korlátozást szükségesnek és jogszerűnek találta a Winterwerp-ügyben megállapított hármas kritériumrendszer alapján. A Bíróság bizonyítottan látta, hogy 1) a személyi szabadságában korlátozott kérelmező esetében megbízhatóan igazolták a mentális betegséget, 2) a diagnosztizált betegség olyan súlyú, amely kötelező elzárás alkalmazását teszi szükségessé, és 3) a betegség tartós.

Megállapította viszont a jogsértést az 5. cikk (4) bekezdése tekintetében, amely alapján a kérelmezőnek joga lett volna az elzárás jogszerűségét megkérdőjelezni független bíróság előtt. A releváns joggyakorlat szerint az intézkedés szükségességét rendszeres időközönként felül kell vizsgálni, az érintett bíróság általi meghallgatása pedig elengedhetetlen. Márpedig a kérelmező esetében a bíróság csak a gondnokság kérdésében döntött, a pszichiátriai intézetben való elhelyezésének kérdésében semmiféle bírói kontrollról nem beszélhetünk – a litván jog ugyanis cselekvőképtelenség esetén csak a gondnok számára engedélyezi a felülvizsgálat kezdeményezését.

A Bíróság ugyan kimondta a 6. cikknek és az 5. cikk (4) bekezdésének megsértését, mivel az elzárást jogszerűnek találta az 5. cikk (1) bekezdés alapján, a kérelmező jelenleg is a pszichiátriai intézetben éli mindennapjait.

Bieber Ivóna

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE.
A MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLETHEZ
VALÓ JOG

*Aksu Törökország elleni ügye*⁵

Az ügy körülményei. A kérelmező – roma származású török állampolgár – állítása szerint három, részben állami támogatásból megjelentetett könyv negatív értékítéleteket is közvetít a romákkal szemben, ami sérti az Egyezmény 8. és 14. cikkben garantált jogait.

A 3000 példányban, közpénzből megjelentetett „Törökországi romák” című publikáció egy tudományos mű, amelyet széles körű kutatás előzött meg. A szerző többször járt, illetve élt romák között Törökország különböző területein, megfigyelte mindennapjaikat. A könyv egyik fejezete az ország különböző területein élő roma közösségek megélhetési forrásaival is foglalkozik. Bár az általa tipikusan roma foglalkozásként megjelölt munkák legálisak, gyakran utal illegális pénzkeresési formákra is. Isztambul esetében például megemlíti, hogy néhányan lopásból, zsebtolvajlásból és narkotikumok árusításából tartják fenn magukat.

A kérelmező polgári jogi bírósághoz fordult, és nem vagyoni kártérítést követelt arra hivatkozva, hogy a cikk bizonyos megjegyzései sértőek rá mint roma származású személyre nézve, és támadást jelentenek roma identitása ellen. Kérte a könyv összes példányának lefoglalását és terjesztésének betiltását. A bíróság a kérelmet elutasította, döntését pedig azzal indokolta, hogy a mű tudományos kutatás eredménye, és az abban szereplő állítások nem sértőek a kérelmezőre nézve. A kérelmező fellebbezése utána a másodfokú bíróság helyben hagyta az ítéletet.

A másodikként, illetve harmadikként támadott könyvek török–roma szótárak, amelyek a cigány címszó alatt többek között a következő bejegyzéseket tartalmazták: „cigány” – 1. nomád életet élő, a világban szétszóródott, indiai származású etnikai közösséghez tartozó személy 2. (metafora) száncsalmas; „cigány lakodalom” – zsúfolt, hangos összejövetel; „cigány pénz” – aprópénz.

A kérelmező bírósághoz fordult, és nem vagyoni kártérítés mellett kérte a cigány címszó alatt szereplő bejegyzések eltávolítását a szótárakból. Meglátása szerint a cigány címszó alatt szereplő bejegyzések negatív, diszkriminatív és előítéllettel teli felhanggal terheltek.

A bíróság a keresetet elutasította. Döntését azzal indokolta, hogy a szócikkek a történelmi-szociológiai valóságot tükrözik, és nem céljuk a romák meg-

alázása. A kifejezéseket használja a török nyelv a mindennapi kommunikáció során, hasonló kifejezésekkel pedig más etnikai kisebbségek vonatkozásában is lehet találkozni. A másodfokú bíróság az ítéletet helybenhagyta.

*A döntés.*⁶ A Nagykamara az ügyet a Kamara érvelésével ellentétben nem a 8. és 14. cikk együttes megsértése szemszögéből vizsgálta. Az indoklás szerint a kérelmező esetében nem beszélhetünk hátrányos megkülönböztetésről a vitatott könyvek megjelenése kapcsán, annak megállapításához ugyanis a Bíróság szerint a kérelmezőnek *prima facie* bizonyítani kellett volna a diszkriminatív hatást vagy szándékot. A bíróság így kizárólag azt vizsgálta, hogy megsértette-e Törökország a kérelmező 8. cikkben biztosított, magánélethez való jogát.

A Bíróság kifejtette, hogy egy személy fizikai és társadalmi identitásának nagyon sok aspektusa létezik, az etnikai hovatartozás ennek fontos eleme. Az érvelés talán legjelentősebb momentuma, hogy a Bíróság kiemelte: amennyiben egy csoporttal kapcsolatos negatív sztereotípiák elérnek egy bizonyos szintet, ez hatással lehet a csoport identitástudatára, valamint a csoport egyes tagjainak önértékelésére és magabiztosságára, így az ilyen sztereotípiák a magánélethez való jog hatókörébe esnek.

A magánélethez való jog általános elveinek számbavétele után a Bíróság a konkrét ügy kapcsán azt vizsgálta, hogy vajon a nemzeti bíróságok megfelelő körültekintéssel mérlegelték-e a konfliktusban levő két egyezményes jogot, azaz a kérelmező magánélethez való jogát és a szerzőnek a 10. cikk által biztosított, véleménynyilvánítási szabadságát.

A Bíróság elfogadta a nemzeti bíróságok érvelést, miszerint a könyv tudományos munka, a vitatott megállapítások általános érvényűek, azaz nem a kérelmező ellen irányulnak, és semmiképpen sem a roma közösségre mint egészre vonatkoznak. Hozzáfűzte, hogy a szerző sehol nem állította, hogy az egész roma társadalom illegális tevékenységekből tartja fenn magát. Éppen ellenkezőleg, szembetűnő, hogy a szerző célja az volt, hogy megismertesse az olvasóval a romák ismeretlen világát. A Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a nemzeti bíróság megfelelő körültekintéssel mérlegelte a konfliktusban álló jogokat, a Bíróság joggyakorlatát tiszteletben tartva, így a 8. cikk megsértése nem állapítható meg.

Ugyanerre a következtetésre jutott a két szótár vizsgálata során is. Bár elismerte, hogy egy szótár az adott szó több jelentését tartalmazhatja, amelyek közül az elsődleges deskriptív, a továbbiak azonban lehetnek metaforikusak vagy allegorikusak, megjegyezte, hogy szerencsésebb lett volna a cigány cím-

szó második jelentése esetén nem „metaforikus”, hanem „pejoratív” jelzőt használni. A Bíróság szerint ez a körülmény önmagában azonban nem elegendő a 8. cikk megsértésének megállapításához.

Bieber Ivóna

Von Hannover Németország elleni ügye (2)⁷

Az ügy körülményei. A kérelmezők Karolina monacói hercegnő (Caroline von Hannover), a néhai III. Rainer herceg idősebb lánya, valamint férje, Ernő Ágost herceg (Ernst August von Hannover).

Karolina hercegnő a kilencvenes évek eleje óta próbálja jogi úton meggátolni a magánéletéről készült képek sajtóban való megjelenését, ennek eredményeként korábban egyszer már a Bírósághoz fordult (ez volt az első Von Hannover-döntés, 2004-ben). A Bíróság akkor úgy ítélte meg, hogy Németország megsértette a kérelmező magánélethez való jogának védelmére irányuló kötelezettségét, amikor a sajtó mellett foglalt állást egy hazai jogvitában. A Bíróság akkor azt állapította meg, hogy a német bíróságok tévesen érveltek amellett, hogy közszereplő a magánéletéről készült képek sajtóban való megjelenésekor csak akkor hivatkozhat magánélethez való jogának megsértésére, ha a nyilvánosságtól elzárt helyen tartózkodott a fényképek készítésekor, és ezt bizonyítani is tudja.

A jogvita jelen esetben három cikk és az azok mellett megjelent képek okán alakult ki. Az első kép a kérelmező hercegnőt és néhai édesapját, Rainer herceget ábrázolja, amint egymásba karolva sétálnak. A cikk fő témája a herceg egészségügyi állapota és betegsége. A második és harmadik cikk kizárólag a hercegi család üdüléséről szól, a mellékelt fotók a hercegi család különböző tagjairól készültek teelés közben.

Az ügy a német szövetségi alkotmánybíróságig jutott, ahol a testület a szövetségi bírósággal egyetértve kimondta, hogy a család üdülésével kapcsolatos két cikk és az azokhoz kapcsolódó fotók semmilyen formában nem járultak hozzá a közügyek nyilvános vitájához. Az első cikk azonban az uralkodó rossz egészségi állapotával foglalkozott – illetve a mellékelt kép is ehhez a témához kapcsolódott –, és ez a téma közérdeklődésre tarthat számot. Így, az üdülésről készült képekkel ellentétben, ebben az esetben úgy ítélte meg a bíróság, hogy a személyiségi jogok háttérbe szorulnak a sajtó véleménynyilvánítási jogához és a nyilvánosság információhoz való jogához képest.

*A döntés.*⁸ A Bíróság – a lentebb tárgyalt Axel Springer-ügyhöz hasonlóan – itt is a véleménynyilvánításhoz való jog és a magánélethez való jog konfliktusa esetén mérlegelendő szempontrendszer elemeit vizsgálta. A Bíróság megjegyezte: tudatában van annak, hogy az első Von Hannover-döntés óta a német joggyakorlat némileg megváltozott, és kulcsfontosságú kérdés, hogy az adott cikk hozzájárul-e a társadalmi vitához egy adott témában, vagy egyedül a nyilvánosság kíváncsiságának kielégítése a cél. Utóbbi esetben a magánélethez való jog nyilvánvalóan szigorúbb védelmet érdemel. A Bíróság önmérsékletéről tett tanúságot, amikor a nemzeti bíróságok érveit mintegy megismételte és összegezte. Kiemelte, hogy nem ellentétes az Egyezményvel egy olyan gyakorlat, amely a társadalmi vita szempontjából releváns információt nem hordozó kép társadalmi értékét a képhez írt cikk fényében határozza meg. A Bíróság azt az érvet is elfogadta, hogy az első cikkben megörökített momentum „jelenkori társadalmi esemény”-nek számít, így a sajtónak legitim értéke fűződik ahhoz, hogy beszámoljon róla.

A Bíróság végül – a nemzeti bíróságok mérlegelési jogkörét szem előtt tartva – arra a következtetésre jutott, hogy a német hatóságok érvelése nem ésszerűtlen, következtetések nem kritizálhatóak az Egyezmény szellemisége alapján. Hozzáfűzte, hogy bár közjogi funkciót nem látnak el a kérelmezők, átlagos magánszemélyeknek mégsem tekinthetők, mivel nagyon ismertek – és így vonatkozik rájuk a közszereplőkre irányadó, magasabb ingerküszöb, ami a magánéletbe való beavatkozás elviselését illeti.

A kérelmezők rámutattak arra, hogy a jövőben problémás lehet megítélni egyes fényképes cikkek társadalmi vitában betöltött értékét, mivel félő, hogy a sajtó visszaél a „jelenkori társadalmi esemény” minősítéssel, és kihasználja az ezzel a címkével ellátott események fotózására vonatkozó megengedőbb szabályokat. A Bíróság azonban úgy foglalt állást, hogy amennyiben ez így történik, az érintettek előtt mindig nyitva áll a lehetőség, hogy bírósághoz forduljanak.

A Bíróság így a kérelmet elutasította, és megállapította, hogy Németország nem sértette meg a 8. cikkben garantált, magánélethez való jogot.

Bieber Ivóna

Koch Németország elleni ügye⁹

Az ügy körülményei. 2002-ben a kérelmező néhai felesége, B.K., egy baleset következtében szinte teljesen megbénult. Emiatt mesterséges lélegeztetésre és

állandó gondozásra szorult, valamint folyamatosan fájdalmak gyötörték. Az orvosok szerint B.K. még legalább 15 évet élhetett volna, ő azonban véget kívánt vetni az általa méltóság nélkülinek tartott életének. 2004 novemberében ezért azzal a kérelemmel fordult a Szövetségi Gyógyszerészeti és Gyógyászati Intézethez (Bundesinstitut für Arzneimittel und Medizinprodukte), hogy engedélyezzék számára, hogy halálos dózisú nátrium-pentobarbitált kaphasson, amivel öngyilkosságot követhetett volna el otthonában. 2004. december 16-án az intézet azon az alapon tagadta meg az engedélyt, hogy az szöges elentétben állna a vonatkozó német törvénnyel (Betäubungsmittelgesetz), amely csak az élet megóvása vagy fenntartása érdekében teszi lehetővé a szükséges gyógyszerek felírásához a hozzájárulás megadását, nem azért, hogy valaki kioltsa általuk az életét. 2005. január 14-én a kérelmező és felesége fellebbezett a döntés ellen, majd ezután a házaspár Zürichbe utazott, ahol B.K. asszisztált öngyilkosságot követett el.

A szövetségi intézet 2005 márciusában hozott határozatában fenntartotta korábbi álláspontját. Érvelése szerint kétséges, hogy az Egyezmény 8. cikkéből levezethető lenne az öngyilkosság elkövetéséhez való jog. Ezen túlmenően a rendelkezés nem értelmezhető úgy, mintha arra kötelezné az államot, hogy tegye lehetővé öngyilkosságot elkövetését halálos dózisú gyógyszerek felírásának engedélyezésével, hiszen ez összeegyeztethetetlen lenne az államnak a német alaptörvényben foglalt életvédelmi kötelezettségével.

Koch úr ezt követően bírósághoz fordult, kérve annak megállapítását, hogy az intézet döntései jogellenesek voltak, és a feleségének meg kellett volna kapnia a kért engedélyt. A bíróság a keresetet elutasította, mert álláspontja szerint a kérelmezőnek nem volt perképesége. Kimondta továbbá, hogy az intézet határozatai nem sértették a házastársaknak a német Alaptörvényben és az Egyezmény 8. cikkében foglalt jogait. A kérelmező e döntés ellen benyújtott fellebbezését a fellebbviteli bíróság azon az alapon utasította el, hogy a kifogásolt határozatok nem sértették Koch úrnak a magánélet tiszteletben tartására vonatkozó jogát. A törvényszék szerint ugyanis, még ha a halálhoz való jog létezne is, annak kifejezetten személyhez fűződő jellege nem alapozná meg harmadik személyek azon jogát, hogy más ember öngyilkosságában segédkezhessenek. A kérelmező végezetül alkotmányjogi panaszt nyújtott be, amelyet a Szövetségi Alkotmánybíróság 2008. november 4-én befogadhatatlannak nyilvánított. A testület szerint a kérelmező nem élhetett volna ezzel az eszközzel néhai felesége emberi méltósága vagy

egyéb személyhez fűződő jogának védelme érdekében, mivel az elhunyt személy örököse csak olyan esetben fordulhat a Szövetségi Alkotmánybírósághoz, amely elsősorban anyagi követeléseket érint, és ha annak célja az örökös saját érdekeinek érvényesítése.

Az EJEB-hez benyújtott panaszában a kérelmező azt kifogásolta, hogy B.K. kérelmének megtagadása sértette az ő és néhai feleségének az Egyezmény 8. cikkében foglalt jogait. Hivatkozott továbbá az egyezmény 13. cikkének sérelmére is, mivel a hazai bíróságok nem vizsgálták meg érdemben a kérelmeit.

*A döntés.*¹⁰ Az EJEB először is azt vizsgálta, hogy a kérelmező hivatkozhat-e arra, hogy a szövetségi intézet döntése beavatkozást valósított meg az őt a 8. cikk szerint megillető jogok gyakorlásába. E tekintetben különbséget tett Koch úr ügye és azon esetek között, amelyekben az örökösök vagy hozzátartozók kizárólag az elhunyt nevében fordultak a Bírósághoz, mivel a kérelmező a saját jogainak sérelme miatt nyújtotta be a panaszát. A testület ugyanakkor úgy vélte, hogy azok a – korábbi ítélezési gyakorlatában kidolgozott – követelmények, amelyek teljesülése esetén a hozzátartozó vagy az örökös az elhunyt nevében az EJEB-hez fordulhat, a jelen ügyben is alkalmazhatóak, ezért megvizsgálta a szoros családi kötelékek meglétét. E vonatkozásban megállapította, hogy Koch úr és felesége már 25 éve házastársak voltak, amikor B.K. benyújtotta kérelmét az intézethez, ezért kétségtelen, hogy a házastársak nagyon szoros kapcsolatban álltak egymással. A kérelmező elfogadta és támogatta felesége azon döntését, hogy véget vet életének, továbbá Svájcba is elkísérte őt, ahol B.K. megvalósíthatta ezen szándékát. Koch úr személyes elkötelezettségét bizonyította az is, hogy az intézet döntése ellen feleségével közösen nyújtották be a fellebbezést, akinek halálát követően pedig a saját nevében kezdeményezett bírósági eljárásokat. E rendkívüli körülmények között az EJEB elfogadta, hogy a kérelmezőnek jelentős és tartós érdeke fűződött az eredeti kérelem érdemi elbírálásához, és ezért hivatkozhat arra, hogy az intézet határozata közvetlenül érintette őt.

A testület továbbá felidézte, hogy a „magánélet” tág fogalom, amelyhez nem kötődik átfogó meghatározás. A Bíróság Pretty Egyesült Királyság elleni ügyében¹¹ hozott ítéletében korábban már megállapította, hogy a személyi autonómia az egyezmény 8. cikkében foglalt garanciák alapjául szolgáló egyik legfontosabb elv. Ebben a döntésében azt is elismerte, hogy mivel egyre hosszabb az emberek várható élettartama, sokakat foglalkoztat az öngyilkosság gondolata idős korban, valamint előrehaladott fizikai vagy szellemi hanyatlás állapotában. Így arra a kö-

vetkeztetésre jutott, hogy egyelőre nem zárhatja ki a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jog gyakorlásába történő beavatkozások közül azt az esetet, amikor törvény tiltja az érintett számára, hogy saját elhatározásából öngyilkosságot kövessen el. Hivatkozott továbbá Haas Svájc elleni ügyére,¹² amelyben a Bíróság kimondta: az egyén azon joga, hogy eldönthesse, hogy milyen módon és mikor érjen véget az élete, a magánélet tiszteletben tartásához való jog egyik aspektusa, feltéve, hogy az érintett olyan helyzetben van, amiben önállóan dönthet, és annak megfelelően is cselekedhet.

A fentiekre való tekintettel az EJEB úgy ítélte meg, hogy az egyezmény 8. cikkéből eredő eljárási kötelezettségek magukban foglalhatják a bírósági felülvizsgálatot egy olyan jog megsértése miatt indult eljárásban is, amelyet az adott állam önálló alapjogként még nem deklarált. Következésképpen a szövetségi intézet és a bíróságok beavatkoztak a kérelmező magánélet tiszteletben tartásához fűződő jogának gyakorlásába.

A Bíróság végezetül azt mérlegelte, hogy a polgári eljárások során kellően tiszteletben tartották-e Koch úr 8. cikkben foglalt jogait. A testület nem találta bizonyítottnak, hogy a kérelmező jogainak gyakorlásába történő beavatkozásnak bármiféle jogszerű indoka lett volna a 8. cikk 2. bekezdése értelmében, illetve, hogy a beavatkozás az ott felsorolt bármelyik legitím célt szolgálta volna. Az EJEB szerint viszont alapvető fontosságú az, hogy a nemzeti jogrendszerek jogorvoslati lehetőséget biztosítsanak az Egyezményben foglalt rendelkezések megsértése esetén. Emellett a Bíróság, a szubszidiaritás elvének megfelelően, csupán felülvizsgálati fórumként funkcionál. Ez az elv még jelentősebb szerephez jut akkor, amikor a kérelem egy olyan kérdést érint, amelynek vonatkozásában az állam széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik. Mivel az Európa Tanács tagállamainak többsége nem teszi lehetővé az asszisztált öngyilkosság egyik formáját sem, e tekintetben tehát nincs általános konszenzus az államok között, így azok mérlegelési jogkörének szélesnek kell lennie.

A szubszidiaritás elvét figyelembe véve a testület ezért úgy vélte, hogy elsősorban a hazai bíróságoknak kellett volna érdemben megvizsgálnia a kérelmező indítványait. Következésképpen sérült Koch úrnak az egyezmény 8. cikkében foglalt, magánélet tiszteletben tartásához való joga.

A kérelem fennmaradó részét az EJEB elutasította, illetve nem tartotta szükségesnek külön vizsgálni.

Kommentár. Az EJEB elismerte, hogy Koch úr néhai felesége asszisztált öngyilkosságának körül-

ményei, különösen a német hatóságok döntései, olyan hatással voltak a kérelmezőre, hogy ezért közvetlenül is hivatkozhatott a 8. cikk alapján őt megillető jogok megsértésére. Másrészt a Bíróság, mivel egy olyan jog sérelme miatt állapította meg a magánélet tiszteletben tartásához való jogból eredő eljárási garanciák sérelmét, amelynek gyakorlását Németország nem volt köteles az egyezmény alapján biztosítani állampolgárai számára, közvetett módon elismerte az asszisztált öngyilkossághoz való jog létezését.

Buzás Péter

Costa és Pavan Olaszország elleni ügye¹³

Az ügy körülményei. A kérelmezők, egy olasz férfi és egy nő, 2006-ban, kislányuk születése után tudták meg, hogy egy genetikailag öröklődő betegség, a cisztás fibrózis hordozói. Mivel azt szerették volna, hogy legközelebb egészséges gyermeknek adjanak életet, a nő második terhessége alatt prenatalis diagnosztikát végeztek el. A vizsgálat kimutatta, hogy a magzat szintén hordozza a betegséget, ezért a terhesség megszakítása mellett döntöttek. A kérelmezők ezt követően mesterséges megtermékenyítést szerettek volna igénybe venni; úgy, hogy beültetése előtt preimplantációs genetikai diagnosztikát végeztek volna el az embrión.

A vonatkozó olasz törvény értelmében a mesterséges megtermékenyítési eljárásokat csak steril vagy meddő párok vehetik igénybe. Egy 2008-as egészségügyi miniszteri rendelet továbbá olyan párok számára is lehetővé tette az asszisztált reprodukcióval történő megtermékenyítést, ahol a férfi szexuális úton terjedő vírusos betegségben (például HIV, hepatitisz B és C) szenved, annak elkerülése érdekében, hogy a természetes fogantatás révén a nő vagy a magzat is megfertőződjön.

A preimplantációs genetikai diagnózis elvégzése az olasz jog szerint tilos. E szabályozás indokaként az olasz kormány a gyermek és a nő egészségének védelmére, az orvosok lelkiismereti szabadságára és az eugenika veszélyének elkerülésére hivatkozott.

A kérelmezők szerint sérültek a jogaik, mivel a jogszabályok értelmében nem vehetnek igénybe mesterséges megtermékenyítést és preimplantációs genetikai diagnosztikát annak érdekében, hogy a betegségüket nem hordozó egészséges gyermekük születhessen. Az EJEB-hez benyújtott panaszukban kifogásolták az egyezmény 8. és 14. cikkének megsértését.

*A döntés.*¹⁴ Az EJEB a korábbi gyakorlatára hivatkozva felidézte, hogy a „magánélet” tág fogalom,

amely többek között magában foglalja a genetikai szülővé válással kapcsolatos döntés tiszteletben tartásához fűződő jogot, továbbá a 8. cikk hatálya alá tartozik a mesterséges megtermékenyítési eljárásokhoz való hozzáférés kérdése is. A testület ezért úgy ítélte meg, hogy a kérelmezők azon óhaja, hogy olyan gyermekük fogadjon, aki nem hordozza a betegségüket, valamint a mesterséges megtermékenyítés és a preimplantációs genetikai diagnosztika alkalmazása iránti igényük e célból, a magán- és családi életük kifejezésének egyik formája. A 8. cikkben foglaltak következőképpen vonatkoznak a jelen ügy megítélésére is.

A Bíróság először is kimondta, hogy a kifogásolt szabályozás nyilvánvalóan „törvényben meghatározott” beavatkozást valósít meg a kérelmezők magán- és családi élet tiszteletben tartásához fűződő jogának gyakorlásába. A beavatkozás jogszerűségével kapcsolatban viszont nem találta bizonyítottnak, hogy az olasz kormány által hivatkozott védendő érdekeknek nem mond ellent az a tény, hogy a kérelmezők művi terhességmegszakítást végezhetnek el akkor, amikor a magzatuk is hordozza betegségüket. A Bíróság ezzel kapcsolatban hangsúlyozta egyrészt, hogy a védelem szempontjából a „gyermek” és az „embrió” között nem lehet egyenlőségjelet tenni. Másrészt, az abortusz érinti mind a magzatot, amely nyilvánvalóan előrébb tart a fejlődésben, mint az embrió, mind pedig a szülőket, elsősorban is a nőt.

A fentiekre való tekintettel az EJEB kimondta, hogy a vonatkozó olasz szabályozás ellentmondásos: egyrészt nem teszi lehetővé az olyan embriók beültetését, amelyek nem hordozzák a kérelmezők betegségét, másrészt viszont megengedi az ugyanazon betegség által érintett magzatok abortálását. A testület szerint nem hagyható figyelmen kívül továbbá a beteg gyermek születésének veszélye által az anyának okozott stressz, valamint az a szenvedés sem, amely a terhesség művi megszakításával kapcsolatos döntés meghozatalával jár. A Bíróság ezért úgy találta, hogy a beavatkozás a kérelmezők magán- és családi élet tiszteletben tartásához fűződő jogának gyakorlásába aránytalan volt. Következőképpen megsértették az egyezmény 8. cikkében foglalt jogaikat.

A kérelemnek a 14. cikk alapján a hátrányos megkülönböztetés megsértésére alapozott részét az EJEB elutasította.

Kommentár. A Bíróság megerősítette az S.H. és mások Ausztria elleni ügyében¹⁵ hozott ítéletében foglaltakat, miszerint a mesterséges megtermékenyítéssel kapcsolatos eljárások tekintetében az államnak széles mérlegelési joga van, a jogalkotó által konkrét esetben meghozott döntéseket ugyanakkor a Bíróság

felülvizsgálhatja. Az EJEB a jelen ügyben a vitatott, a mesterséges megtermékenyítési eljárásokra és a preimplantációs genetikai diagnosztikára vonatkozó olasz szabályozás arányosságát vizsgálta meg, összevetve azt a kérelmezők számára lehetővé tett művi abortusz lehetőségével. Értelése szerint a szabályozás aránytalan volt, ami miatt sérültek a kérelmezők jogai.

Buzás Péter

AZ EGYEZMÉNY ELSŐ KIEGÉSZÍTŐ JEGYZŐKÖNYVÉNEK 1. CIKKE. A TULAJDON VÉDELME

*Herrmann Németország elleni ügye*¹⁶

Az ügy körülményei. A kérelmező két, 75 hektárt nem meghaladó vadászterület tulajdonosa, és mint ilyen a német törvények értelmében kötelező vadászati társasági tagsággal rendelkezik, amelyet 2003-ban fel szeretett volna mondani, mivel a vadászat ellenkezik etikai elveivel. Közigazgatási bírósághoz fordult, amely arra hivatkozva utasította el a keresetét, hogy a tagságot törvény írja elő, és az nem csak jogosultságokat, de a vadállománnyal kapcsolatosan kötelezettségeket is jelent mindazok számára, akik vadászterület tulajdonosai.

Az ügy a Szövetségi Alkotmánybíróság elé került, amely kimondta, hogy a kötelező tagságot előíró törvényi rendelkezés nem sérti sem a kérelmező tulajdonhoz való jogát, sem pedig a lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jogát. Döntését elsősorban azzal indokolta, hogy a tulajdonosi jogokat a törvény csak csekély mértékben korlátozza, míg a vadállomány megfelelő igazgatásához fűződő társadalmi érdek jelentős. A lelkiismereti szabadság korlátozását pedig nem találta súlyosnak, mivel a kérelmezőnek nem kellett személyesen részt vennie a vadászaton. A kérelmező a döntés után az Európai Emberi Jogi Bírósághoz fordult, és kérte az első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke által garantált, tulajdon zavartalan gyakorlásához való jog megsértésének megállapítását.

*A döntés.*¹⁷ A Nagykamara Chassagnou és mások Franciaország elleni ügyére, valamint Schneider Luxemburg elleni ügyére alapozta döntését. Mindkét ügy kérelmezője erkölcsi alapon ellenezte a vadászati tevékenységet, és a jelen ügy kérelmezőjéhez hasonlóan kötelező tagsággal rendelkezett az illetékes vadászati társaságnál – bár voltak az ügyek között jelentős eltérések is: a francia törvénnyel ellentétben például a német jogszabályok alapján a tulajdonos kártérítésre jogosult tulajdonjogának korlátozása

miatt. A jelen ügy valódi kérdése az volt, hogy mennyire kötik a Bíróságot korábbi döntései.

A Bíróság leszögezte, hogy bár formálisan nem kötik korábbi döntései, a jogbiztonság és előreláthatóság megkövetelik, hogy csak jó okkal térjenek el a korábbi ítéletekben lefektetett precedensektől. Ezt követően a Bíróság kijelentette, hogy „nem tehetett mást”, mint hogy újra megerősíti a korábbi döntések megállapításait; azaz, hogy a kötelező vadászati társasági tagság aránytalan korlátozása a tulajdonhoz való jognak.

A döntéshez Pinto de Albuquerque bíró részben párhuzamos, részben különvéleményt csatolt, amelyben úgy érvel, hogy az ügyet a 9. cikk alapján kellett volna eldönteni. Indoklásában kitér arra is, hogy az állatokat nem kizárólag mint tulajdont védi az Egyezmény, de mint önálló lényeket is, akik önálló méltósággal rendelkeznek. Ennek megfelelően, véleménye szerint, az Egyezmény a felelősségteljes antropocentrizmus alapjain nyugszik.

Bieber Ivóna

AZ EGYZEMÉNY 10. CIKKE. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

Az Axel Springer AG Németország elleni ügye¹⁸

Az ügy körülményei. A kérelmező egy hamburgi vállalat, amely a nagy példányszámban megjelenő Bild című napilap kiadója. A napilag két cikket jelentett meg egy ismert német színésről (X), aki rendőrfelügyelőt alakít egy népszerű német sorozatban.

X-et a müncheni Oktoberfesten kokainbirtoklásért tartóztatták le, miután a férfi a mosdóból kilépve gyanúsán piszkálta az orrát. A kérelmező újságírójának kérdésére a helyszínen jelen levő rendőrök megerősítették X személyazonosságát, majd az ügyészség sajtóügyekkel foglalkozó munkatársa is elismerte a színész letartóztatásának tényét. A napilap címlapon írt az esetről – amelyhez képeket is mellékeltek –, majd egy későbbi cikkben arról is beszámolt, hogy a színész beismerő vallomást tett a bíróság előtt, és pénzbüntetésre ítélték.

A színész az első cikk megjelenését követően azonnal bírósághoz fordult. Mind a hamburgi regionális bíróság, mint pedig a másodfokú bíróság a kérelmezővel (a médiavállalattal) szemben foglalt állást, az ítéletet pedig a szövetségi bíróság sem változtatta meg. A nemzeti bíróságok elsősorban azzal érveltek, hogy a bűncselekmény nem különösen nagy jelentőségű vagy súlyú, a színész pedig nem

különösen ismert, így az olvasóközönségnek nem fűződött különös érdeke ahhoz, hogy tudomást szerezzen erről az eseményről.

A kérelmező a 10. cikk által biztosított véleménynyilvánításhoz való jog megsértése miatt az Európai Emberi Jogi Bírósághoz fordult.

*A döntés.*¹⁹ Az ítélet a véleménynyilvánításhoz való jog és a magánélethez való jog konfliktusát bírálja el a konkrét esetben. Megerősíti, hogy a 8. cikk által biztosított védelem kiterjed a jó hírnévre, amennyiben az az ellen indított támadás súlyossága eléri egy bizonyos szintet.²⁰ A Bíróság a véleménynyilvánításhoz való jog általános elvei között kitért arra, hogy mely szempontokat kell mérlegelni az említett jog és a személyiségi jogok konfliktusa esetén. Ezek a következők: 1. mennyire járult hozzá a cikk egy általános érdeklődésre számot tartó vitához, 2. mennyire ismert személyiség a cikk alanya, 3. hogyan kezeli a cikk alanya a sajtót, 4. az információ megszerzésének módja és megbízhatósága, 5. a cikk tartalma és következményei, 6. a médiumra kiszabott szankciók súlyossága.

Ezen szempontokat mérlegelve a Bíróság különös jelentőséget tulajdonított annak, hogy X ismert színész, vagyis közszereplő. A közönség pedig elsősorban az általa megformált rendőrkapitány alakjával azonosítja, akinek szerepe szerint a bűnüldözés a feladata. Mindkét körülmény erősíti a közvélemény információhoz való jogát egy ilyen személyiség letartóztatása esetén.

A másik döntő körülmény a Bíróság érvelése alapján az volt, hogy a lap értesüléseit hivatalosan is megerősítették mind a rendőrség munkatársai, mint pedig az ügyészség sajtóreferense – így az újságíró joggal hihette azt, hogy a közvélemény információhoz való joga ez esetben erősebb, mint X személyiségi jogai, hiszen ellenkező esetben nem adták volna ki a színész személyes adatait. Az újságíró rosszhiszeműsége tehát kizárható.

Bár a Bíróság elismerte, hogy a nemzeti bíróságok figyelembe vették az EJEB precedensei által felállított szempontrendszerrel, és az alapján döntöttek, nem találta elég meggyőzőnek a német hatóságok indokait, illetve jelentős érveket látott amellet, hogy saját nézőpontjával helyettesítse a nemzeti bíróságok véleményét. Megállapította, hogy a kérelmező aránytalan jogsérelmet szenvedett, így Németország megsértette az Egyezmény 10. cikkét.

A döntés megosztotta a Bíróságot; a López Guerra bíró által jegyzett különvéleményhez négy másik bíró csatlakozott. A különvélemény szerint a Bíróságnak nem volt alapja megállapítani, hogy a nemzeti bíróságok nem védtek meg kellően a kérel-

mező 10. cikkben garantált jogait. Amennyiben ugyanis a nemzeti bíróságok megfelelően mérlegelik a konfliktusban álló érdekeket ítéletük indoklásában, és alkalmazzák a Bíróság esetjoga által kialakított szempontrendszert, mérlegelési jogkörükön belül bármelyik jog korlátozása mellett dönthetnek. A Bíróság a tények és körülmények újraértékelésével szükségszerűen negyedfokú bíróságként jár el – holt nem az. A különvélemény arra emlékeztetett, hogy a Bíróság esetjoga alapján csak akkor mondhatja ki a nemzeti bíróságok jogsértését, ha az ítéletben nyilvánvaló mérlegelési hibát vétettek, vagy ha nem vettek figyelembe minden releváns körülményt.

Bieber Ivóna

JEGYZETEK

1. 13624/03. számú kérelem.
2. Az EJEB 2012. június 12-én kelt ítélete.
3. 13469/06. számú kérelem.
4. Az EJEB 2012. február 14-én kelt ítélete.
5. 4149/04. és 41029/04. számú kérelem.
6. Az EJEB Nagykamarájának 2012. március 15-én kelt ítélete.
7. 40660/08. és 60641/08. számú kérelem.
8. Az EJEB Nagykamarájának 2012. február 7-én kelt ítélete.
9. 497/09. számú kérelem.
10. Az EJEB 2012. július 19-én kelt ítélete.
11. 2346/02. számú kérelem.
12. 31322/07. számú kérelem.
13. 54270/10. számú kérelem.
14. Az EJEB 2012. augusztus 28-án kelt ítélete.
15. 57813/00. számú kérelem.
16. 9300/07. számú kérelem.
17. Az EJEB Nagykamarájának 2012. június 26-án kelt ítélete.
18. 39954/08. számú kérelem.
19. Az EJEB Nagykamarájának 2012. február 7-én kelt ítélete.
20. Bár a Bíróság ezt az elvi jelentőségű kérdést még 2004-ben, a Cumpănă és Mazăre kontra Románia-ügyben eldöntötte, későbbi joggyakorlata nem tekinthető konzisztensnek ebben a kérdésben. Lásd például Karakó Magyarország elleni ügyét. Az eset összefoglalóját lásd: *Fundamentum*, 2009/2. 123–124.